

ELS DICCIONARIS MÈDICS COM A EXPONENTS DE LA MEDICINA DEL SEU TEMPS.

I: EL "THESAURUS" DE THOMAS BURNET (1672)

Dídac Parellada

(Bibliotecari de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona)

PARAULES CLAU:

Diccionaris mèdics, Història de la medicina, i Terapèutica arcaica.

RESUM

Els Diccionaris mèdics antics tenen una gran importància pel coneixement de la Història de la medicina. El de BURNET recull descripcions sumàries de les principals malalties, i els consells terapèutics dels metges més acreditats —que esdevenen d'un gran interès per els estudiosos dels tractaments arcaics.

Tinc ben conegudes dues biblioteques importants: la de la Reial Acadèmia de Barcelona, i la de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. En ambdues existeixen llibres molt interessants, especialment en el terreny de la història de la medicina.

Entre ells considero que tenen una importància "sui generis" els diccionaris. Per això em proposo fer-ne un estudi, potser superficial, en el qual s'hi puguin contemplar les característiques de la medicina de la seva època, que hi és reflectida amb totes les seves peculiaritats, quan no es reduceix a una simple traducció de noms, car en tots els diccionaris es troben, almenys, dos punts fonamentals: l'explicació sobre el significat del mot, i el consell terapèutic en cada malaltia o anormalitat.

L'article d'avui serà dedicat a l'exposició i comentari del diccionari de Thomas BURNET, la primera edició del qual va ser publicada a Londres, en llatí, l'any 1672, amb el títol de "Thesaurus medicinae practicae et praestantissimorum medicorum observationibus...", en el qual es beslluma l'estat de la medicina en el darrer terç del segle XVII.

UN LLEGAT DEL DOCTOR SALVÀ I CAMPILLO

A la biblioteca de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona tenim, d'una banda, la traducció francesa, editada a Lyon, l'any 1691, amb el nom de "Le Trésor de la pratique de médecine, ou Le dictionnaire médical. Contenant l'histoire de toutes les maladies et leurs remèdes choisis dans les Observations, Consultes, Conseils et Ordonnances des plus habiles Medecins: le tout recueilli par Mr. Thomas BURNET Écos-sais, Médecin ordinaire du Roi de la Grand Bretagne, enrichis des remarques de Mr. Daniel PUERARIUS D. M. & Professeur de Philosophie en l'Académie de Genève...", en tres volums.

També tenim, d'altra banda, l'edició llatina impresa a Venècia, l'any 1694, amb el mateix títol però també amb l'edició de PUERARIUS.

En aquesta sèrie prevista d'articles sobre diccionaris mèdics, comencem pel de BURNET, malgrat que és més antic el de Bartolomeo CASTELLI, titulat "Lexicon medicum graeco-latinum", editat a Venècia l'any 1597. Però aquells de què disposem i coneixem són els editats a Pàdua, l'any 1746,

LE TRE'SOR
DE LA PRATIQUE
DE MEDECINE,
OU LE
DICTIONNAIRE MEDICAL,
CONTENANT
L'HISTOIRE DE TOUTES
LES MALADIES;

Et leurs remedes choisis dans les Obser-
vations, Consultes, Conseils & Ordon-
nances des plus habiles Medecins:

*Le tout recueilli par M^r. THOMAS BURNET, Ecoffois,
Medecin ordinaire du Roi de la Grand' Bretagne.*

Enrichi des Remarques de M^r. DAN. PUERARIUS
D. M. & Professeur de Philosophie en
l'Academie de Geneve.

Traduit de Latin en François par Mr N. P. D. M.

Divisé en trois Volumes.

TOME PREMIER.

A LYON,

Chez HILAIRE BARITEL, rue Merciere
à la Constance

M. DC. XCI.
AVEC PRIVILEGE DU ROI.

i l'any 1755, i, per tant, posteriors a les nostres edicions de BURNET, que representen la visió pràctica de la medicina del segle XVII.

Els dos llibres eren propietat del doctor Francesc SALVÀ i CAMPILLO, llocejat per la Societat de Medicina de París, i capdavanter en molts aspectes mèdics i científics d'altres camps, que deixà la seva biblioteca a la Reial Acadèmia, amb què facilità molts estudis als interessats —entre ells, el nostre—. Per això vull retre homenatge a l'insigne escriptor mèdic i benefactor de la nostra corporació, per la seva generositat, recíprocament compensada per la cura reverent i agraïda que ens fa conservar els seus llibres i papers amb autèntic orgull i satisfacció.

QUI ERA THOMAS BURNET?

No ho sé pas gaire. En els set volums de la "Història Universal de la Medicina", dirigida pel nostre admirat professor Pedro LAIN ENTRALGO, no hi trobem absolutament res sobre la seva persona ni la seva obra. L'única cosa que he pogut llegir sobre aquest metge escocès, és el que es manifesta en la nota biogràfica escrita per el doctor BEAUGRAND en el "Dictionnaire Encyclopédique des Sciences Médicales", l'any 1870, en la qual es notifica tan sols que era membre del Col·legi de metges d'Edimburg, i que a més del seu diccionari, escriví un "Epitome" sobre les obres del gran Hipòcrates; però es desconeixen les dates de l'època del seu naixement i de la seva mort.

Per tant, el coneixement de l'home resta en la foscor, i tan sols podem deduir de la seva obra que era un erudit que dominava la producció escrita dels grans metges de la història, producció que és el fonament i la substància essencial del seu diccionari.

ELS PROPÒSITS QUE MOTIVAREN LA REDACCIÓ DEL DICIONARI

El mateix BURNET explica en el Prefaci de l'obra que ens ocupa, que el seu projecte i la seva intenció consisteix sobretot en servir la salut de la gent, considerant que la salut és el més preciós dels dons naturals que l'home ha rebut del Cel, car res no esdevé

tan insuportable com una vida esmorteïda i subjecta a mil dolors —mentre que, pel contrari, amb la salut, totes les misèries de la vida resulten tolerables i lleugeres.

Llavors es pregunta BURNET que si la Medicina procura aquest benestar, quins honors no ha de merèixer? Per això pot ben afirmar que seria una gran ingratitud el no honorar un Art al qual, després de Déu, devem la conservació de la nostra vida. Hom comprèn, doncs, que la Medicina, a la qual PLUTARC considerava com la primera Art liberal, hagi estat cultivada, des de sempre, per grans persones, i que moltes d'elles ens hagin deixat doctíssims escrits, de gran utilitat.

BURNET expressa la seva admirativa passió per la lectura de les "Consultacions" i "Observacions" escrites per metges il·lustres; per això, després de llegir tots els llibres d'aquesta mena, recollí en unes memòries tots aquells conceptes que hi trobava i considerava dignes d'ésser donats a conèixer als metges en exercici, com a coneixements útils per la seva pràctica professional, posant-los després en ordre alfabètic "*per comoditat del lector*". Heus ací doncs, clarament explicat, l'origen del seu llibre, que ell mateix considerava —i no pas sense raó—, com un autèntic "*tesor*" (i d'ací el nom del llibre), car hom hi pot trobar fàcilment una descripció succinta i comprensible de les malalties que a BURNET li semblaren més importants, i l'exposició dels principals remeis especialment indicats per a cada malaltia —aprovat per una llarga experiència de metges universalment acreditats—. Aquests són, en resum, els propòsits i els resultats del llibre, segons el seu autor.

CARACTERÍSTIQUES DEL LLIBRE DE BURNET

El llibre és redactat amb una gran claredat —segons la seva intenció de fer-se entendre pel metge pràctic, que és qui ha de defensar la salut i combatre amb èxit la malaltia ajudant així la humanitat malalta—. També és un llibre concís, sense concessió a cap mena de barroquisme. Descriu les idees i els fets amb un criteri que procura que sigui objectiu, i si no ho aconsegueix

prou és per la gran subjectivitat que encara tenia la medicina en el mateix segle disset. Expressa, així, les característiques mèdiques del seu temps, per la qual cosa assoleix una indiscutible vàlua com exponent fidel del moment històric que l'autor recull i el llibre representat.

Això esdevé especialment palès quan es refereix al tractament de les malalties, defugint el seu propi criteri personal, i presentant les diverses opinions d'altres metges cèlebres, per tal que el metge que llegeix el llibre pugui triar lliurement el mètode terapèutic que prefereixi, sentint-se avalat per l'autoritat i crèdit del metge que patrocina l'esmentat mètode. Cosa que al meu entendre té, al costat dels seus indiscutibles avantatges, l'inconvenient de no oferir al pràctic un camí avalat pel propi consell de BUTLER, cosa que permetria sospitar una possible inseguretat de BUTLER en ell mateix, esquivant la responsabilitat de prendre una posició decidida, i deixant que sigui cada metge el que prengui la responsabilitat de triar el mètode que li plagui, d'entre els que BUTLER li ofereix.

Per cert que l'oferta és, generalment, àmplia, car té una bibliografia completíssima, que supera el centenar de noms, entre els quals hi ha els d'AMATUS LUSITANUS, Ambroise PARÉ, Bartolomeo MONTAGNANA, Daniel SENNERT, Felix PLATERUS, F. SILVIUS de la BOE, Gabriele FALLOPIO, Hieronimus MERCURIALIS, Hieronimus CARDAN, Hieronimus Fabrizio d'AQUAPENDENTE, Giovanni MONTANUS, Jean FERNEL, Johannes Van HELMONT, Lazaro RIVIERE, Luis MERCATUS, Ro-

bert BOYLE, Thomas WILLIS, Victor TRINCAVELLIUS, Zacutus LUSITANUS, etc. Aquest és un dels mèrits del llibre, que li fa assolir un caràcter enciclopèdic.

LA LLISTA DE LES MALALTIES, EN EL DICCIONARI DE BURNET

És natural que la temàtica d'un llibre mèdic siguin les malalties. I de cara a facilitar de maneig del llibre, ja he assenyalat que aquestes malalties estan ordenades segons un estricte ordre alfabètic.

Em sembla que escamotejaria l'essència del nostre llibre, si no presentés ací els principals apartats del diccionari, seguint també l'ordre alfabètic. Per aquest motiu adjunto la llista dels temes que aborda Thomas BURNET, tal com segueix:

Abdomen (malalties de l'); Avortament; Achores (1); Abelles (picades de les); Aegilops (2); Afecció hipocondríaca; Alopècia; Amaurosi; Amígdals; Aneurisma; Anus; Afes; Apoplexia; Apostema; Arsènic; Artèria tallada; Asma; Atròfia.

Berrugues; Bubó.

Caquèxia; Cacoquímia (3); Càlcul; Càncer; Cantàrides; Cardialgia; Càries dels ossos; Carnositats al conducte de l'orina; Carus (4); Catalèpsia o catoché (5); Cataracta; Catarro; Cefalea; Carboncle; Calvícia; Caguda; Cervell; Clorosi; Còlera; Cicatriu facial; Cicuta; Celíaca, malaltia; Cor; Còlic; Coma; Constipat; Contusió; Convulsió; Crani; Cama.

Deglució depravada (6); Dents; Diabetis; Diarrea; Disenteria; Dispnea; Disúria; Dits; Dolor.

(1) Mot arcaic, que significa tinya o favus.

(2) Mot arcaic, que significa abscess situat entre el nas i l'ull.

(3) Alteració dels humors, discràsia.

(4) "És un ensopiment profund i perllongat, insuperable, juntament a la pèrdua del sentiment, del moviment i de la imaginació, però conservant la llibertat de

respirar; els alarbs l'anomenen *subeth*".

(5) "Catalèpsia i Catoché són noms sinònims, que signifiquen una certa afecció que els llatins anomenaven Congelació. Catalèpsia significa quedar sorprès, i Catoché quedar retingut, perquè el malalt resta en la mateixa actitud en la qual ha restat sorprès per la malaltia".

(6) "El malalt no pot empassar-se res que sigui líquid".

Ecropsió; Edema; Embalsament (per embalsamar el cos de la gent rica); Embriaguesa (7); Empiema; Escirre; Escorbut; Escorpí; Epilèpsia; "Epinytis" (8); Epífora; Escrot; Escursó; Esfacel; Espasme; Erisipela; Esquinància (9); Espatlla (dolor d'); Esterilitat; Esternut (10); Estómac; Estupor; Excrescència; Excrecions; Exòmfal (11).

(7) "Per prevenir l'embriaguesa: sovint hom em demanava com m'ho havia fet per conservar-me fins una edat tan avançada sense haver patit mai cap mena d'incomoditat causada pel vi, malgrat que durant molts anys he menjat a la taula de prínceps, grans senyors i magistrats, que m'obligaven a menjar amb ells —que es donen bona vida—. Heus ací la manera com em comporto en els grans festins que sovint duren diverses hores: m'estic una o dues hores sense beure; i quan ja he menjat prou per a omplir el meu estómac, llavors ja puc beure tant com es vulgui sense que la beguda m'incomodi gens" (Felix PLATERUS, obsv. liv. 1, pg. 41).

(8) "Pústula petita amb inflamació i dolor".

(9) Paraula arcaica que significa "angina mortal, per impossibilitat de respirar i de deglutir".

(10) Em permeto adjuntar l'explicació que BURNET dona de l'esternut, perquè no tan sols la trobo pintoresca, sinó que em sembla que és també expressiva de la concepció fisiopatològica del segle XVII, quan ens diu que "és l'expulsió violenta, involuntària pel nas, dels esperits ventosos, dels vapors aspres que fereixen el cervell; les causes internes són els humors, els vapors que es descarreguen pel nas; mentre que les externes són els raigs de sol, les olors de les cebes, de l'all, de la mostassa, els medicaments ptàrmics que hom introdueix dins del nas".

(11) Nom arcaic de l'hèrnia umbilical.

(12) En parlar de les ferides, en el Diccionari podem llegir que el doctor J.

Fam canina; Favus; Feblesa sexual; Ferides (12); "Feu sauvage" (13); Febres (14); "Fic chancreux" (15); Filtres (16); Fisures; Fístules; Flegmó; "Fleurs blanches" (17); Fetus mort; Fetge (malalties del); Frenesia (18); Fungus; Furor uterí (19).

HEURNIUS té escrit el cas d'una senyoreta que havia tingut una ferida a l'articulació escàpulo-humeral, que començà a tenir un deliri lleuger, i cridava que tanquessin bé les finestres i la porta per dificultar que hi entrés la Mort..., i morí.

També conta un altre cas que caigué i es féu una ferida contusa a l'espatlla, caigué en deliri, no volia menjar per por d'empassar-se la cullera i el seu plat, i morí semblantment.

I a més de diversos liniments, conta que, segons Felix PLATER, el suc d'ortigues barrejada amb orina d'infant, fa que les ferides guareixin en poc temps. Quant als liniments esmentats, són fets a base de terebentina, i greixos de porc, de moltó, de gallina, i moll de l'os de vaca, mantega i cera.

(13) "*Ce sont des pustules, ou des vésicules semblables à celles que le feu ou l'eau bouillante produisent, qui s'elevent sur la peau, qui vient aux enfants quelquefois sur tout le corps*".

(14) BURNET n'estudia un gran nombre de varietats, dedicant-hi un centenar de pàgines.

(15) Nom arcaic equivalent a tumor.

(16) Es parla de diversos casos de persones a les quals s'havia donat drogues o substàncies per a provocar amor, o amb d'altres intencions, i comenta que Henri de HEËRS afirma que "he vist per experiència que la pedra treta dels ronyons de l'home, reduïda a pols, per beure amb suc de creixens, resulta molt saludable contra els filtres i els encantaments amorosos".

Gangli; Gangrena; Genives; Genoll inflat; Gep; Glaucoma; Gonorrèa; Gorja; Gos rabiós (mossegada de); Gota.

Hemoptisi; Hemorràgies diverses (especialment epistaxi); Hemorroide; Hèrnia; Hèrnia umbilical; Hidropesia; Hipocondria;

Hipocondria (20); Histèria.

Icterícia; Ilíaca (passió ilíaca, o Misèrere); Impotència; Iscúria.

Llet; Llengua; Làudan (21); Lepra; Letargia; Lientèria; Loqui.

(17) Terme arcaic; *"sont la descharge irrégulière d'une humeur excrementeuse, d'une nature entièrement étrangère au sang, ramassée par le vice de tout le corps ou de quelque partie..."*.

(18) "La frenesia és un deliri perpetu amb febre continua i amb insomni, ocasionada per una inflamació de les membranes del cervell, per una sang biliosa extravasada que, mancada de transpiració es corromp; és una malaltia molt aguda, i ordinàriament s'emporta el malalt en set dies".

El tractament consisteix en diverses mesures: xarop de cascall; "oxyrrhodium"; làudan; col·locar galls o gallines obertes per la meitat, calentes i sagnants, damunt el cap; provocar intenses epistaxis; ventoses escarificades darrera el cap, o al vèrtex...

(19) "Aquesta malaltia és una mena de mania que procedeix d'un desig extraordinari i arravatat d'abraçar els homes, que traboca la raó, fins a tal punt que les malaltes pronuncien paraules deshonèstes i impròpies, sense enorgir-se; i desitgen apassionadament els homes, i fins i tot els inviten a gaudir d'elles".

En tals casos es podrà prescriure els remeis aconsellats per guarir la mania; els somnífers; els clísters refrescants; sal de Saturn; injeccions a la matriu d'herbes escaients; liniments a base de solanàcies, de jusquiam o herba queixalera; dosis lleugeres de càmfora; i en vistes a la seva causa aconsella RIVERIUS casar aquestes noies amb

marits joves i vigorosos.

(20) "Els Bàrbars l'anomenaven Mirachiale i DIOCRIS, afecció ventosa. Els seus símptomes són infinitat: vents, indigestions, rots àcids, abundància de saliva, moviment dels budells, vòmits pituitosos, cardíalgies, calor als hipocondris, calors a la cara, dolors vagues, palpitations de cor, vertígens, ennuvolament davant dels ulls, insomnis, inquietuds, imaginació pertorbada, por, tristesa, etc.

Els tractaments són molt variables; BURNET esmenta un autor que administrava un xarop amb una cinquantena de components; allò sí que era una terapèutica polifarmacèutica!

(21) BURNET esmenta un autor que assevera: "He vist el furor d'un maníac aplacat i guarit, amb làudan (de quatre a deu grans); convé barrejar el làudan amb un purgant, proporcionant equilibradament les dosis".

(22) Mot arcaic que significa depilació de les parpelles.

(23) Es recorda que AVICENNA aconsellava que per engreixar-se convenia fuetejar moderadament el cos, després de la digestió, amb joncs o amb corretgetes suaus i dolces. I que FORESTUS recomana beure bon vi, alegrar-se i divertir-se, evitar els motius d'encoleritzar-se, disgustar-se, entristir-se, etc., evitar les dones, dormir abundantment, i menjar aliments dolços i untuosos.

Mà; Madarosi (22); Magres (per engreixar les persones magres (23); Malalties; Mamelles; Mania (24); Matriu; Melancolia (25); Melic; Llombrígol; Melsa; Mercuri; Minoves; Mossegada humana; Mussol; Manca de memòria (26).

Natta; Nefrític, càlcul (27); Nictalopia. Oïda; Oftalmia; Orella; Os; Ozena.

Panadís; Pannus; Paràlisi. Parafímosi; Paròtida; Parpella; Pèrdua de la paraula (28); Pell; Peripneumònia; Pesta, i els seus remeis; Pita; Pleuresia (29); Pit (diverses malalties del); Pol·lució nocturna; Pòlip nasal; Pols; Pulmó; Priapisme; Pterigió; Part; Per a purgar amb la sola olor dels remeis (30); Placenta (retenció placentària).

(24) A més de diverses matèries –com cascall, elèbor negre, epitimum (que és la tinya de la farigola)–, es recorda que Bernat GORDON recomanava el cauteri aplicat a la sutura coronària. I es comenta que un maníac al qual es castrà, devingué melancòlic des d'aquell moment. I VANHELMONT recomana la immersió dins de l'aigua, amb cura de no ofegar el malalt. La transfusió de sang de vaca a les venes del pacient, havia guarit alguns casos. Així mateix s'havia recomanat el jusquiam i l'antimoni.

(25) Per guarir la melancolia, als segles XIV i XV (VALESCUS de Taranta) s'havia recomanat la pols de Hali, la "hiera de Logadius" –que no sé quina cosa era–, el làudan, el senet, l'arrel de centaure, etc., i FONSECA aconsellava les píndoles de "diatartarum", a base de senet i de sal de tartre. També cal dir que RONDELET considerava molt interessant que els melancòlics beguessin vi d'"ênula campana", la qual planta –diu– té la propietat de disposar la persona envers l'alegria i la felicitat. També la trepanació tenia els seus partidaris.

(26) Per a la pèrdua de memòria es recomanava el romaní i l'orenga; el xarop aromàtic de FAVENTINUS, l'electuari de MESUÉ, l'aigua de VIDUS, les pólvores de TRITEMIUS, fins i tot el vitriol rectificat, i Marcellus FICINUS componia una confecció de les tres matèries que els tres Reis Mags oferiren a l'infant Jesús:

or, encens i mirra (SENNERT).

(27) MONTANYANA recomanava una decocció calenta de plantes rubiàcies, i FONSECA aconsellava xarop de malví i aigua de faves, i també terebentina.

(28) Refereix el cas de Guill. FABRICIUS HILDANUS, que es tractava d'una nena de set anys que després de passar la verola, perdé la paraula sense poder pronunciar cap so. Però la paraula li retornà molt temps després, cal pensar que independentment de la múltiple medicació galènica que havia pres.

En el mateix capítol es conta un cas de Hieronimus MERCURIALIS; es tractava del príncep Maximilià, fill de l'emperador Frederic, el qual fou mut fins als nou anys, edat en que començà a parlar, i es donà el cas curiós que es convertí en un home de gran eloqüència.

(29) Per a la pleuresia recomana compostos a base de camamilla, melilot, roses, anet, regalèsia, etc. Així mateix es recorda que MONTANUS recomanava la barreja d'oli d'ametlles amargues i de greix d'oca, per a untures del pit, car, segons l'esmentat autor "aquest remei relaxa, resol i disposa el pit a moure's".

D'altra banda, ROLANDUS proposava una sagnia de la vena hepàtica del costat malalt, i també una poció a base d'aigua de cards i d'electuari de suc de roses.

Raquitis; Rànula; Recte; Reumatisme (32); Ruibarbe; Ronyons (dolor de ronyons) (31).

Sagnia; Sang (hemorràgies); Sanglant; Serpent (picada de); Sordesa; Strangúria (33).

Taràntula; Tenesme; Testicles; Tinya; Tos (34); Tremolor; Tumoració.

Ull; Urinària (retenció urinària); Úlceres.

Ventre; Ventrícles; Verola i xarampió; Verins i sortilegis (35); Verga; Vertigen (36); Vespa (picada de) (37); Vòmits.

(30) Es recull la història que conta Philip SALMUTHUS d'un metge de Leipzig, que quan volia purgarse no calia que fes altra cosa que entrar a una farmàcia quan hi preparaven purgants, i llavors ensumar-los; després, se'n tornava a casa, i descarregava el ventre com si s'hagués purgat de debò (sospiro que devia tractar-se d'un reflex condicionat).

(31) Per al dolor de ronyons recordava que AVICENNA era un defensor de l'efecte de la triaca. I recomanava uns cataplasmes d'oli de nard, fulles de parietària i safrà. I FORESTUS aconsellava una decocció de flors de camamilla.

(32) Per al reumatisme RIVIÈRE prescrivia l'aiguardent alemany (jalapa), i conserva de roses, i també sagnies, aigua de cascalt, i una purga amb calomelans o pols artrític; però no oblidava pas les aigües minerals escaients (assenyalava les de Die i d'Orgeol, al Delfinat).

(33) La "strangúria", o excreció d'orina gota a gota, era molt millorada, en opinió de FORESTUS, amb una decocció de malves i xarop violat. El mateix recomanava també una unció d'oli de mirra i de màstic. I també era aconsellada una poció a base de camamilla, farigola i senet.

(34) Per a la tos hi havia qui obtenia bons resultats buidant una poma i omplint-la de mel rosada, cuita sota la brasa. FORESTUS emprava el rovell d'ou barrejat amb sucre candi. Així mateix es parla de suc de regalèsia, d'opi, de safrà, xarop de cascalt, mirra, deco-

cció de raves i d'ametlles dolces, de suc agre de llimona, de suc de regalèsia, d'oximel; d'aigua de verònica, d'hisop i d'anís; del "diaireos de Salomó"; de la terebentina, del fonoll, de canyella, de safrà; i de l'"esperit de banya de cérvol" —que serveix per moltes altres coses (frenesi, p. ex.).

(35) S'exposa que Van HELMONT opinava que el famós "Antidot d'Orvietan", pres en els primers moments, quan el verí està en tota la seva violència, fins i tot si excita convulsions, apavaiga en uns instants tots els trastorns, i hom es troba com si mai no hagués estat intoxicat.

(36) Reinerus SOLENANDER asseverava que per al vertigen anava molt bé l'electuari conegut com a "Triaca d'Hipòcrates". I MERCURIALIS emprava una barreja de xicoira, sarsaparilla, i d'altres vegetals. També l'oli de boix era lloat, considerant que tenia bons efectes, així com el xarop d'escorça de llimona, el romaní, les nous moscades, etc. Així mateix PUERARIUS comentava els bons efectes que en alguns casos presenten les píndoles de "hierapicra de Galè", i la sagnia feta al peu.

(37) Sobre les picades de les vespes, em sembla curiós traslladar ací la referència feta a Jul. Caesar BARICILLUS, que diu que en el seu "hortulus genialis" conta que "un dels meus amics amb el qual jo estava, va ésser sobtadament picat al llavi superior per una vespa, i s'inflà molt i sentí un gran dolor. I el més ràpidament possible li vaig aplicar mosques esclafades damunt de la part inflada, cosa que dissipà a l'ensem el dolor i el tumor".

THOMÆ BURNET

Scoto-Britanni, Med. Doct.
& Medici Reg. Ord.

**THE SAVRVS
MEDICINÆ
PRACTICÆ,**

Ex *Præstantissimorum MEDICORVM
Observationibus, Consultationibus,
Consilijs, & Epistolis, summa di-
ligentia collectus, ordineque
Alphabetico dispositus:*

Et à

DANIELE PVERARIO

M. D. & in Celebri Academia
Genevensi Philos. Prof. Ord.

Auctus

OBSERVATIONIBVS

Selectissimis.

TOMVS ALTER.

V E N E T I I S, M. DC. XCIV.

Typis Gasparis Storti.

Superiorum Permissu, & Privilegio.

Edició veneciana de l'any 1694.

Cada llibre antic desvetlla nombrosos suggeriments. Els de Thomas BURNET de la Biblioteca de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona ens donen notícia de la seva pertinença al famós doctor Francesc SALVÀ i CAMPILLO, que deixà els seus llibres a la nostra Biblioteca, i es féu mereixedor de l'homenatge constant que li dediquem, que ben guanyat s'ho té.

Soy de la Biblioteca
del Dr. Francisco
Salvá y Campillo.

CONCEPTE SOBRE EL "TRESOR" DE THOMAS BURNET

En l'examen que he fet del diccionari mèdic de BURNET, he defugit, fins ara, donar cap opinió; he preferit mostrar els temes més importants que toca (tan sols n'he negligit un curt percentatge, per semblar-me intrascendent, o per ignorar el seu significat arcaic); i la llista dels temes, tal com hem adjuntat, probablement *ofereix ja una perspectiva vàlida del seu contingut*. Però la llista l'he complementada amb una tria de notes que ens permet aprofundir en l'anàlisi d'alguns dels temes que m'han cridat més l'atenció, o potser per afinitat amb la meua especialitat psiquiàtrica, o amb la sintonia d'un interès històric de la medicina.

Llavors ens adonem que aquesta obra de BURNET té sobretot la intenció d'ajudar els metges (del seu temps, naturalment), en presentar-los algunes de les possibilitats terapèutiques de les quals podien disposar davant de cada malalt. Perquè *aquest llibre és de vocació predominantment terapèutica*. Els símptomes són, al meu entendre, més aviat escassament exposats. L'etiologia també hi és molt parcament estudiada.

I les disquisicions teòriques, tan exageradament sobrevalorades a l'època dels sistemes, es pot ben dir que són radicalment absents en el "Tresor" de BURNET. *Ell era un pragmàtic*. I era, també, per decisió pròpia, imparcial, glacialment desinteressat en

l'ofrena de propostes terapèutiques en cada cas: *es limitava a recollir les descripcions i consells existents en les obres dels metges més rellevants i acreditats*, i deixava tota la llibertat al lector (al metge) per a prescriure el que li semblés millor. Sobre això, tres segles després podem opinar el què ens sembli; però llavors la seva imparcialitat esdevenia equanimitat —o, potser, no complicar la seva consciència en aconsellar indicacions en les quals no tenia gaire confiança, o qui sap si per tractar-se d'una persona fonamentalment insegura d'ella mateixa—. El que sí em sembla evident és que *redactà el "Tresor" per a proporcionar confiança i seguretat a molts dels metges del seu temps*; i això diu ja molt a favor del doctor BURNET, a qui considero com un savi metge i un home honorable al servei de la humanitat i de la salut general —i al servei dels seus companys—.

Allò que el doctor BURNET no podia pensar mai, era que tres segles després, la seva obra tingués també una *vàlua important per a la Història de la Medicina*, com a exponent substanciós de la Medicina del segle XVII, i que deixava entreveure, a més, que sempre el metge, amb les seves limitacions, les seves inquietuds, i probablement també les seves inseguretats, ha lluitat com ha sabut i pogut, per defensar la vida i la salut del seu proïsme. Cosa que em sembla el seu màxim mèrit, i del qual tots els metges ens en podem sentir una mica hereus i un molt orgullosos.